

PROJEKTY EDUKACYJNE KPN REALIZOWANE Z UDZIAŁEM ŚRODKÓW UE W RAMACH PROGRAMU OPERACYJNEGO EWT REPUBLIKA CZESKA – RZECZPOSPOLITA POLSKA 2007–2013

Sabina Tabaka

Streszczenie. Karkonoski Park Narodowy (KRNAP) wraz z Krkono-skym Narodnim Parkiem (KRNAP) po czeskiej stronie granicy posiada status Bilateralnego Rezerwatu Biosfery i Parku Transgranicznego. Fakt ten wynika nie tylko z geograficznego położenia obu parków, ale przede wszystkim z powodu unikatowych wartości przyrodniczych i prowadzonych czynnie na tych terenach działań ochronnych.

U podstaw wszelkiego typu przedsięwzięć w zakresie ochrony przyrody leży edukacja ekologiczna. W KPN ma ona tym większe znaczenie, że park narodowy spotyka się z oporami, a nawet wrogimi postawami ze strony lokalnego lobby turystycznego (naciski na rozwój infrastruktury narciarskiej). W tym kontekście KPN realizuje projekty z zaangażowaniem nauczycieli i uczniów lokalnych szkół – kształtowanie u nich postawy w pełni akceptującej potrzebę ochrony karkonoskiej przyrody ma znaczące przełożenie na opinie i stanowiska decydentów (często rodziców). W przebiegu różnego typu imprez edukacyjnych uczestniczą także przedstawiciele lokalnych samorządów. W zakresie współpracy transgranicznej w dziedzinie edukacji ekologicznej KPN zrealizował projekt „Dzieci Karkonoszy” (Fundusz „Interreg IIIa” i Program Operacyjny EWT) oraz – w trakcie realizacji – projekt „Wzmocnienie współpracy transgranicznej w edukacji ekologicznej KRNAP i KPN” (EWT). Artykuł prezentuje oba projekty – ich cele, metody i formy realizacji, efekty oraz wnioski końcowe.

Słowa kluczowe: Bilateralny Rezerwat Biosfery, Karkonosze, Karkonoski Park Narodowy, Krkonošsky narodni park, zrównoważony rozwój, edukacja ekologiczna, partner projektu. Bilateralny Rezerwat Biosfery Krkonose/Karkonosze: Bilateral Biosphere Reserve Krkonose/Karkonosze.

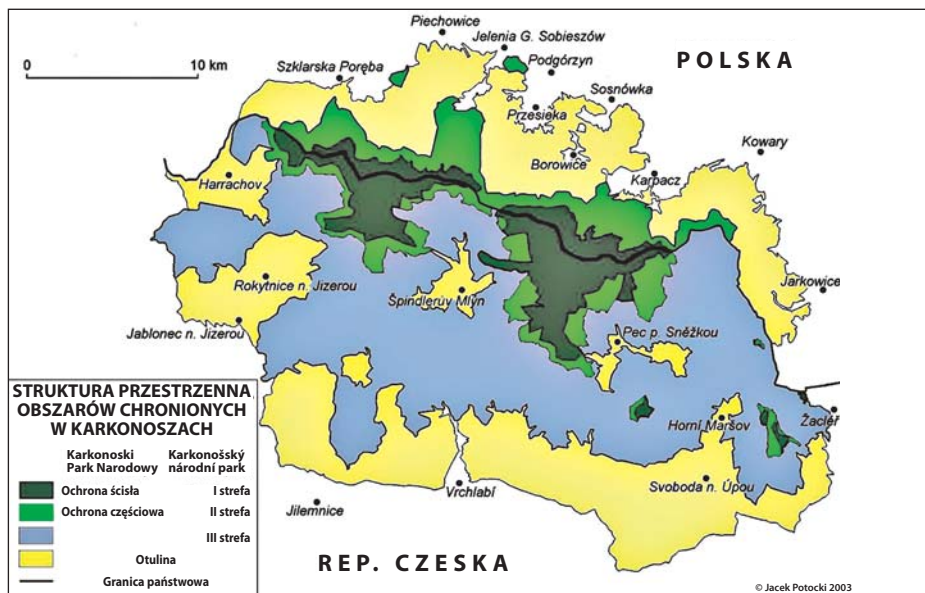
KPN EDUCATIONAL PROJECTS IMPLEMENTED WITH EU FUNDING UNDER THE EWT OPERATIONAL PROGRAM CZECH REPUBLIC – REPUBLIC OF POLAND 2007–2013

Abstract. Karkonosze National Park (KPN) with Krkonosky Narodni Park (KRNAP) on the Czech side of the border has the status of bilateral biosphere reserve and the Transfrontier Park. This results not only from the geographical location of both parks, but primarily because of the unique natural values and conservation measures actively carried out in these areas. The basis for all types of projects in the field of nature conservation is the environmental education. In KPN it is even more important that the national park meets with refractory and even hostile attitudes on the part of local tourism lobby (pressure put on the ski infrastructure development). In this context, KPN pursues projects with the involvement of teachers and pupils of local schools - shaping their attitudes fully accepting the need to protect Karkonosze wildlife has a significant influence on the views and stand positions of decision-makers (often parents). Representatives of local governments take part in the course of various types of educational events. Within the transnational cooperation in the field of environmental education KPN realized the project “Karkonosze Children” (“Interreg IIIa” Fund and EWT Operational Program), and – in progress – the project “Strengthening the transnational cooperation in environmental education of KRNAP and KPN” (EWT). The article presents both projects – their objectives, methods and forms of implementation, results and conclusions.

Keywords: Bilateral Biosphere Reserve, Karkonosze Mountains, Karkonosze National Park, KRKONOSSKY NARODNI park, sustainable development, environmental education, project partner. Bilateral Biosphere Reserve Krkonose / Karkonosze

Karkonosze to najwyższa grupa górską Sudetów tworząca naturalną granicę między Republiką Czeską a Polską. Karkonosze są wyjątkowe w skali Europy Środkowej i całego średniogórza europejskiego zarówno pod względem różnorodności form rzeźby terenu, budowy geologicznej, wyjątkowego klimatu jak i unikatowych zasobów flory i fauny. Szczególne walory przyrodnicze i krajobrazowe tych gór stały się bezpośrednią przyczyną utworzenia na ich obszarze parków narodowych: Karkonoskiego Parku Narodowego (1959 r.) po polskiej i Krkonoskeho Narodniho Parku po czeskiej stronie Karkonoszy (1963 r.). Faktem jest, że przyrody nie da się podzielić sztucznymi granicami administracyjnymi. Dlatego też istnieje konieczność unifika-

cji procesu zarządzania i wykorzystywania zasobów przyrodniczych z jednoczesną ich ochroną. W związku z tymi wszystkimi uwarunkowaniami w 1992 r. utworzony został transgraniczny Bilateralny Rezerwat Biosfery Krkonose/Karkonosze. W jego obrębie znajduje się Karkonoski Park Narodowy (5575 ha) i Krkonosky Narodni Park (55 000 ha). Utworzenie rezerwatu umożliwiło pełniejszą koordynację zadań i działań dotyczących ochrony przyrody, wspólnych badań naukowych i monitoringu, doprowadzając stopniowo do standaryzacji metod badawczych i ochronnych.

Ryc. 1. Struktura przestrzenna Bilateralnego Rezerwatu Biosfery Krkonose/Karkonosze
 Fig. 1. Spatial structure of Krkonose/Karkonosze Bilateral Biosphere Reserve

Bilateralny Rezerwat Biosfery Krkonose/Karkonosze (ryc. 1) powstał przede wszystkim dla ochrony unikatowych w skali Europy i świata ekosystemów o charakterze naturalnym, szczególnie w strefie subalpejskiej i alpejskiej, a także dla wypracowania i stosowania zasad użytkowania zasobów przyrodniczych w celu rozwoju ekonomicznego społeczności lokalnej zamieszkującej podnóże Karkonoszy, zgodnie z ideą zrównoważonego rozwoju.

Ochrona przyrody – w naszym rejonie to hasło, które nie wzbudza dobrych emocji, ale wręcz wrogość: kojarzy się głównie z zakazami i ograniczeniami. Z tego też powodu Karkonoski Park Narodowy był postrzegany jako główny hamulec lokalnego

Fot. 1. Śnieżka (fot. A. Raj)
Photo 1. Mount Śnieżka

rozwoju – karkonoscy przedsiębiorcy szansę rozwoju widzieli wyłącznie w rozbudowie sieci wyciągów narciarskich, przy czym tereny objęte ochroną ścisłą wydawały się im szczególnie atrakcyjne. I tu właśnie – na płaszczyźnie konfliktu park narodowy – społeczność lokalna szczególnie mocno odzwierciedliły się 2 sprawy: brak wiedzy mieszkańców i samorządowców o obszarze chronionym i brak emocjonalnego stosunku do tych terenów, które są przecież najwyższą formą ochrony przyrody w Polsce. Zrównoważony rozwój – z definicji – jest to *całościowy kształt harmonijnych działań człowieka korzystającego z zasobów środowiska przyrodniczego w sposób racjonalny, odpowiedzialny i gwarantujący ich zachowanie dla przyszłych pokoleń.*

W tej sytuacji park narodowy zobowiązany jest wpłynąć na podniesienie poziomu wiedzy i świadomości ekologicznej, a także postaw i systemu wartości społeczności lokalnej. Sprzyja temu niewątpliwie edukacja ekologiczna, której celem (zgodnie z agendą 21) jest m.in. *tworzenie nowych wzorców zachowań jednostek, grup i społeczności, uwzględniający jakość środowiska.*

Fot. 2. Nauczyciele powiatu złotoryjskiego na warsztatach dydaktycznych w KRNAP (fot. arch. KPN)
Photo 2. Teachers from Złotoryja district during didactic workshops in KRNAP

Jednym z głównych celów działalności edukacyjnej KPN jest wzmocnienie więzi pomiędzy parkiem, a lokalną społecznością poprzez aktywną współpracę ze szkołami i placówkami oświatowymi. W ramach edukacji ekologicznej oba parki narodowe prowadzą ożywioną i owocną współpracę: m.in. opracowana została wspólnie prezentacja karkonoskiej przyrody do kiosków multimedialnych, organizowane są regularnie polsko-czeskie warsztaty dla nauczycieli, dzieci i młodzieży, rajdy naukowo-edukacyjne, spotkania, konferencje i wystawy. Priorytetowo traktujemy nauczycieli, w końcu to oni stanowią bardzo ważny pomost pomiędzy parkiem a lokalną społecznością, na dodatek mogą oddziaływać na postawy i opinie poprzez najważniejszą część tych społeczności, czyli dzieci i młodzież. Karkonoski Park Narodowy realizuje programy edukacyjne w oparciu o Karkonoskie Centrum Edukacji Ekologicznej KPN w Szklarskiej Porębie intensywnie współpracując z bratnim parkiem po czeskiej stronie. W tej sytuacji możliwości finansowego wsparcia wspólnych, transgranicznych działań przez środki unijne jest dla nas świetną okazją do wzbogacenia bazy edukacyjnej, uatrakcyjnienia zadań, a zwłaszcza – zaoferowania bezpłatnie naszej oferty uczestnikom.

Projekty edukacyjne KPN

„Dzieci Karkonoszy”

Adresowany do uczniów i nauczycieli 2 szkół podstawowych: w Szklarskiej Porębie i czeskim Lanovie. Projekt zakładał współpracę szkół, na bazie porozumienia pomiędzy władzami obu gmin pod patronatem i z czynnym udziałem KPN. Projekt realizowany w latach 2005–2009 był finansowany z funduszu Interreg IIIa, będzie kontynuowany w latach następnych (w przygotowaniu wniosków do Funduszu Mikroprojektów Programu Operacyjnego EWT Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska 2007–2013). W ramach projektu uczniowie regularnie, co roku wyjeżdżali na kilkudniowe wspólne zajęcia przyrodnicze w Karkonoszach polskich i czeskich, uczestniczyli w wycieczkach dydaktycznych (także na rowerach).

Istotnym punktem projektu jest poznanie języka obu stron, obyczajów i tradycji. Dzieci z Polski brały udział w obchodach dnia św. Marcina w Lanovie, a młodzi Czesi podziwiali nasze bożonarodzeniowe Jasełka i degustowali wigilijne potrawy. Atrakcją są wspólne wyjazdy do ogrodu zoologicznego w Dvor Kralovem w Czechach. W trakcie takiej kilkuletniej współpracy przekonaaliśmy się, że granica pomiędzy ludźmi (a dziećmi w szczególności) też zaczyna niknąć. Dzieci Karkonoszy zainspirowały też starszych do współpracy: aktualnie jest ona bardzo ożywiona, obie gminy wspólnie przygotowują i realizują projekty z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Fot. 3. „Dzieci Karkonoszy” 2005 – Zajęcia terenowe w Szklarskiej Porębie (fot. arch. KPN)
Photo 3. “Karkonosze Children” 2005 – outside classes in Szklarska Poręba

Fot. 4. „Dzieci Karkonoszy” 2006 – schronisko „Samotnia” (fot. arch. KPN)
Photo 4. “Karkonosze Children” 2006 – Samotnia shelter

Fot. 5. „Dzieci Karkonoszy”
2009 – Lanov (Republika
Czeska) – Dzień świętego
Marcina
(fot. D. Hudoba)
Photo 5. “Karkonosze
Children” 2009 – Lanov
(Czech Republic)
– St. Martin’s Day

Wzmocnienie współpracy transgranicznej w edukacji ekologicznej KRNAP i KPN

Projekt realizowany w latach 2008–2010 w ramach Programu Operacyjnego EWT
Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska 2007–2013.

Głównym celem tego projektu jest wzmocnienie współpracy transgranicznej
w edukacji ekologicznej poprzez zaangażowanie młodzieży polskiej i czeskiej wraz
z nauczycielami i pracownikami parków narodowych w realizację wspólnych zadań;
poznanie i zrozumienie unikatowych wartości przyrodniczych Karkonoszy, a także
celowości istnienia parków narodowych po obu stronach granicy.

Cele szczegółowe projektu to:

- prezentowanie swoistego krajobrazu i walorów przyrodniczych Karkonoszy po
stronie polskiej i czeskiej,

Fot. 6. Nad Kotłem Wielkiego Stawu, rajd naukowo-edukacyjny „Putiak” (fot. arch. KPN)
Photo 6. Over the Great Pond Cirque – “Putiak” scientific-educational rally

- wymiana doświadczeń związanych z metodami prowadzenia edukacji ekologicznej,
- integracja międzynarodowa środowisk młodzieży i pracowników realizujących program,
- propagowanie zasad zrównoważonego rozwoju i łagodzenia konfliktów wynikających ze zderzenia celów ochronnych i potrzeb społecznych na obszarach parków narodowych i ich otulin.

Projekt ten ma być naturalną kontynuacją, a jednocześnie wzmocnieniem już trwającej współpracy. Wzmocnienie to będzie niewątpliwie możliwe dzięki rozwojowi bazy edukacyjnej w obu parkach narodowych i bliższemu poznaniu się młodych ludzi żyjących po obu stronach granicy. W roku 2006 zakończono wyposażenie Karkonoskiego Centrum Edukacji Ekologicznej KPN w Szklarskiej Porębie, które stanowi bazę w realizacji projektu, unowocześnień zaplecza edukacyjnego po stronie czeskiej i polskiej wpłynie na atrakcyjność i różnorodność wspólnie realizowanych programów.

W ramach projektu zaplanowaliśmy cykl tematycznych zajęć edukacyjnych dla młodzieży z 2 przygranicznych szkół średnich, których uczniowie i nauczyciele już wcześniej mieli okazję współpracować. Są to: Zespół Szkół Ogólnokształcących i Mistrzostwa Sportowego w Szklarskiej Porębie i Gymnazium w Vrchlabi. Włączeni w realizację projektu są także wszyscy pracownicy KPN i KRNAP (wycieczki pracownicze) co przyczyni się do umocnienia więzi między ludźmi i może być inspiracją do podejmowania nowych przedsięwzięć o charakterze transgranicznym.

Od lutego 2009 do końca listopada 2010 roku 60-osobowa grupa młodzieży wraz z nauczycielami i pracownikami parków będzie jeździć na tereny Karkonoskiego Parku Narodowego i Krkonosskeho narodniho parku celem realizacji programu w zakresie poznawania wartości karkonoskiej przyrody (tematyka zajęć: Ptaki, Drzewa, Geologia i geomorfologia, Drugie życie drzewa, Myślistwo z punktu widzenia parku narodowego), zasad zachowania bezpieczeństwa w górach (Zima w Karkonoszach), wpływu człowieka na przyrodę (Gospodarka odpadami), obserwacji przyrodniczych i integracji

Fot. 7. Wieczorne warsztaty edukacyjne w schronisku „Strzecha Akademicka”, rajd naukowo-edukacyjny „Putiak” (fot. arch. KPN)

Photo 7. Evening educational workshops in Strzecha Akademicka Shelter – “Putiak” scientific-educational rally

z młodzieżą niepełnosprawną (Niewidomi obserwują przyrodę). Do poszczególnych zajęć (niektóre 2–3 dniowe, o charakterze warsztatowym) są opracowywane specjalne karty pracy w obu językach, przygotowane pomoce dydaktyczne. Formą wyróżnienia dla najbardziej zainteresowanych jest udział w tygodniowych rajdach edukacyjnych (w 2009 roku: Karkonosze polskie, w 2010: Karkonosze czeskie). W planie przewidziane są także uroczyste, międzynarodowe obchody Dnia Ziemi we Vrchlabi z udziałem uczniów z innych karkonoskich gmin po polskiej stronie, co pozwoli na lepsze poznanie transgranicznego charakteru ochrony przyrody w Karkonoszach.

Znakomitym uzupełnieniem programu będą polsko-czeskie wydawnictwa o charakterze edukacyjnym, a wśród nich 2 pozycje o szczególnym charakterze:

- katalog kart pracy, zawierający karty pracy opracowane do zajęć z projektu (terenowych i stacjonarnych), będzie znakomitą pomocą do zajęć w terenie dla nauczycieli i jednocześnie promocją Bilateralnego Rezerwatu Biosfery,
- słownik ekologiczny polsko-czeski i czesko-polski, jest opracowywany przez młodych uczestników projektu i zostanie wydany z podkreśleniem ich pracy.

Zakupiono atrakcyjny sprzęt do realizacji zajęć (np. rakiety śnieżne), kioski multimedialne do Karkonoskiego Centrum Edukacji Ekologicznej z aplikacją w 4 językach, co pozwoli na poznanie przyrody całych Karkonoszy (wraz z historią i turystyką) szerokiej rzeszy odbiorców.

Wszystkie zadania z obu projektów – tak bardzo wychodzące naprzeciw potrzebom współczesnej młodzieży i dzieci mają służyć przyrodzie – teraz i w przyszłości, kiedy to właśnie ci młodzi ludzie będą podejmować wiążące decyzje. W myśl zapisów Narodowej Strategii Edukacji Ekologicznej z roku 1996 „*edukacja ekologiczna wymaga nowoczesnego systemu oświaty i wiąże się ze zmianami w stylu życia*”.

Myślę, że uczestnicy naszych projektów nie muszą od razu zmieniać stylu swojego życia ze względu na potrzeby ochrony przyrody – wystarczy, że realizując swoje cele będą ją mieli na uwadze i będą dumni, że mieszkają w tak wyjątkowym miejscu.

Literatura

Agenda 21-Globalny Program Działań i Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej z 1996 roku.

Sabina Tabaka
Karkonoski Park Narodowy
Karkonoskie Centrum Edukacji Ekologicznej
stabaka@wp.pl